

Det nye kunnskapssamfunnet

Nordens unge faller utenfor

I Norge faller 30 prosent av de unge ut av videregående skole. På Island er andelen mer enn 40 prosent. Ungdomsledigheten i Danmark er nå nærmere 15 prosent, i Finland 20, mens den i Sverige er på nesten 25 prosent. En stor andel av Nordens håpefulle unge sliter med fremtidsutsiktene.

Av Caroline Marie Svendsen
redaksjonen@mandagmorgen.no

Av de fem landene i Norden ble Norge minst rammet av finanskrisen. Men også Norge er det de unge som sliter mest med å komme inn på arbeidsmarkedet, mye grunnet et relativt stort frafall på videregående skole. I tillegg har Norge utfordringer med at den gruppen som faller utenfor ofte har psykiske helseplager. For unge som blir syke er veien kort til å falle ut av arbeidsmarkedet permanent.

Norden som helhet sliter med at en andel unge befinner seg utenfor utdanning og arbeidsmarkedet. I rapporten «Unge på kanten» fra Nordisk Velferdscenter tas det til orde for tettere nordisk samarbeid for å finne løsninger. Per i dag ligger ungdomsledigheten i Norge på cirka 10 prosent, mens den er på drøyt 22 prosent i Sverige (se figur 1).

Selv om det relativt sett er høy ungdomsledighet i Norge, ser vi et mer positivt bilde i forhold til de andre nordiske landene, påpeker Bjørn Halvorsen, spesialrådgiver for Arbeidsdepartementet og Nordens Velferdscenter.

En god del unge i alderen 20-24 år i Norden har heller ikke fullført videregående skole. Høyest frafall finner vi på Island, men Island var samtidig det landet i Norden som ble hardest rammet av finanskrisen. Norge har nest høyest frafall i Norden med rundt 30 prosent unge som ikke fullf-

rer videregående. Lavest frafall er det i Finland og Sverige (se figur 2).

I Norge handler frafallet om gutter som dropper ut fra yrkesopplæringen, sier Halvorsen. Sju av ti ungdom i Norge gjennomfører videregående, men de tre av ti som ikke gjør det bekymrer forskerne og politikerne.

Videregående skole er en svært viktig plattform for videre deltakelse i yrkeslivet, sier prosjektleder Terje Olsen i Nordens Velferdscenter.

Endrer krav

For at flere elever skal fullføre fag- og yrkesopplæring, foreslår regjeringen nå å utvide retten til videregående opplæring. Elevene får rett til påbyggingsår for studiekompetanse også etter bestått fagopplæring. Kravet til generell studiekompetanse for å ta høyere utdanning skal beholdes, men det opprettes samtidig flere formaliserte veier fra yrkesfag til høyere utdanning:

– Vi ønsker å bidra til at flere unge skal fullføre fag- eller svennebrev. Ved å utvide deres muligheter til videre utdanning, viser vi ungdom at de trygt kan velge fagopplæring, sa Kunnskapsminister Kristin Halvorsen da de nye tiltakene ble presentert før påske gjennom stortingsmeldingen «På rett vei – Kvalitet og mangfold i fellesskolen.» Regjeringen lanserer flere tiltak som skal gjøre opplæringen mer relevant og praktisk:

Flexibilitet: Skolene skal få større frihet til å flytte på fag mellom årstrinnene og til å veksle mellom opplæring i skole og i lærebedrift. I dagens hovedmodell må elevene først gå to år på skole, deretter to år ved lærebedrift.

Målrutting: Dagens yrkesfaglige utdanningsprogrammer og lærefag skal gjennomgås sammen med partene i arbeidslivet. Formålet er å gi fag- og svennebrevet en kompetanse som gir økt uttelling i arbeidsmarkedet.

Økt valgfrihet: Det åpnes for mer faglig fordypning gjennom valgfrie programfag andre året på videregående, slik at elevene selv kan rette seg mer inn mot sitt kommende yrke.

I tillegg har det landsdekkende prosjektet «Ny GIV» som ble satt i gang i 2011 i regi av Kunnskapsdepartementet som mål å forebygge og redusere frafall i den videregående skolen.

Økonomisk politikk mot ledighet

Ny GIV-programmet og det nye Kvalifiseringsprogrammet som skisseres i stortingsmeldingen er også lovende satsinger i Norge, fortsetter Bjørn Halvorsen. Han trekker frem at regjeringen

akkurat har utvidet for muligheten til å kombinere yrkesfaglig og teoretisk utdanning.

Samtidig peker Halvorsen på at den generelle, økonomiske politikken i Norge også er viktig når det gjelder å begrense arbeidsledigheten.

Den økonomiske politikken er en viktig årsak til at det er lav arbeidsledighet i Norge generelt. I samtlige nordiske land er det satt inn omfattende arbeidsmarkedspolitiske tiltak, men det kan se ut til at arbeidslivsorienteringen i den økonomiske politikken er viktigst i Norge, forklarer han.

Som ventet har høyre og venstresiden forskjellige syn på årsaken til ungdomsledigheten. Sentralstyremedlem i AUF Hilde Firman Fljelså er enig med Halvorsen i at de strukturelle, politiske grepene har vært viktig i Norge.

Den økonomiske politikken og solidariske lønnsoppgjør har vært spesielt viktig i arbeidsmarkedspolitikken. Det er også viktig at fagbevegelsen har vært en sterk og likeverdig partner, sier hun. Sentralstyremedlem Maria Göthner i Unge Høyre er mer kritisk.

Arbeidsliv og skole må møtes oftere og NAV bør også komme tidligere inn i skolen, sier hun. I motsetning til AUF kritiserer Göthner fagbevegelsens rolle.

– Vi må åpne opp for mer midlertidige jobber. Det er viktig for unge som skal inn på arbeidsmarkedet, sier Maria Göthner. Hun kommer samtidig med et lite spark til regjeringen «nye giv»:

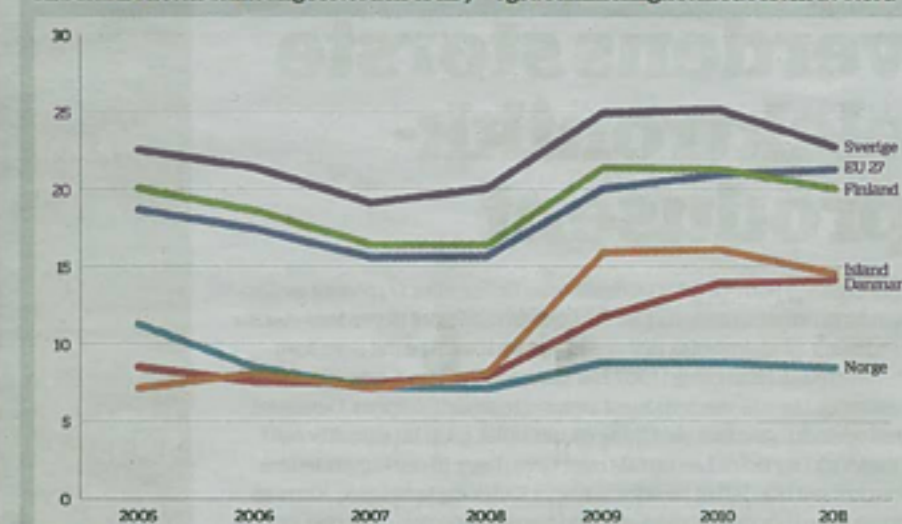
Jeg syns godt vi kan pushe oss til å bli mer ambisiøse. Det nasjonale målet er nå at 75 prosent av ungdom skal fullføre videregående skole, mens for Oslo-skolen er dette målet 90 prosent.

«Et stigende antall unge starter voksenlivet som uførepensjonister. Det er et alvorlig problem»
Bjørn Halvorsen, Nordisk Velferdscenter

Nordisk ungdom uten jobb

Figur1

Arbeidsledighet blant unge 15-24 år i Norden og EU27. I prosent. Arbeidsledigheten blant unge i Norden er høy - også sammenlignet med resten av Nord-

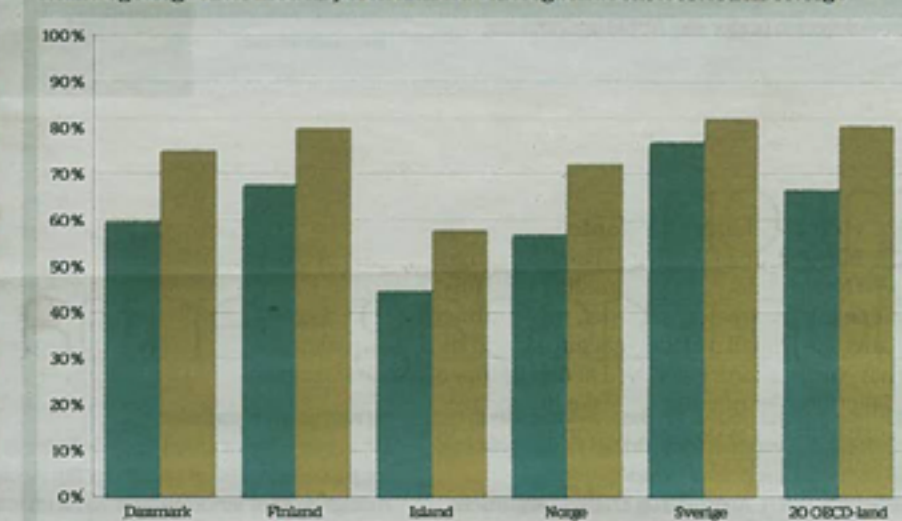
Europa. Særlig svenskene sliter med høy ungdomsledighet. Den er doblet i løpet av 10 år.

KILDE: EUROSTAT, NORDENS VELFERDSCENTER

Skoletrotte Norden

Figur2

Unge som fullførte videregående skole i Norden i 2011. I prosent. Island og Norge sliter med høyest frafall fra videregående skole i Norden. I Norge

fullfører 70 prosent i løpet av fem år (normert 3 år + 2 år). Under 60 prosent fullfører i løpet av normaltiden på tre år.

KILDE: OECD - EDUCATION AT A GLANCE

Nordiske løsninger

Ifølge rapporten Unge på kanten har de nordiske landene prøvd å takle ungdomsledigheten på litt ulike måter.

Danmark har en helhetlig og intensiv ungdomspolitik og ungdomssatsing, med blant annet tiltak rettet mot unge utenfor skole og arbeid, produksjonsskoler og i såkalt ervervsgrunnutdanning. Innsatsene er blitt trappet kraftig opp gjennom krisen, og inkludering av ungdom har vært høyt prioritert. Det har gitt resultater, men noe færre ungdommer har kommet i arbeid etter gjennomførte tiltak i 2009/2010 enn tidligere.

IFinland er det relativt høy gjennomføringsgrad og gode resultater i skolen, men mange unge «utdannes» likevel til arbeidsledighet. Arbeidsledigheten blant unge er høy både i yrkesfag og blant unge akademilere. Arbeidsmarkedsinnsatsen overfor unge består mest av generelle veilednings- og formidlingstjenester og arbeidstrening. For mer vanskeligstilte unge skjer mye av arbeidsmarkedsinnsatsene i skjermede arbeidsmarkedstiltak og rehabiliteringstjeneste.

Island har tradisjonelt hatt meget høy arbeidsledighet og lav ledighet, men det ble nødvendig med kraftig og rask omstilling som følge av effektene av finanskrisen fra 2008. Det kan se ut til at man har sett mye til Danmark og vært raske til å trappe opp nye tiltak som bl.a. produksjonsskoler

o.l. Yrkesrettede kurs og andre utdanningstiltak har økt mye i omfang. Flere unge går lengre på tiltak nå enn tidligere.

ISverige kan det virke som om den store ungdomsledigheten ganske lenge var et forholdsvis lite fokusert tema politisk, på tross av høy ungdomsledighet i mange år. Ungdomsinnsatsene er imidlertid blitt trappet kraftig opp under krisen, men flere går lengre på tiltak og færre kommer i arbeid etter gjennomførte tiltak. Mye av innsatsene under «Jobbgaranti for ungdom» gir likevel ganske gode resultater. Det er blitt satset mye på skattefradrag og andre former for lønnsubsidiering.

INorgeser det ut til at det er den generelle, økonomiske politikken og den generelle, aktive arbeidsmarkedspolitikken som er de viktigste faktorene bak den relativt lave arbeidsledigheten. Ungdom, langtidsledige og innvandrere er prioriterte grupper innen den generelle satsingen. Individuell «arbeidsevnevurdering» og tett oppfølging for dem som trenger det, er den sentrale metodikken. «Ungdomsgarantiene» viser imidlertid ikke spesielt gode resultater, isolert sett.

Ungdomsgarantiene i Norge er viktige, men de kan nok bli mer effektive ved å målrette dem mer mot særlig utsatte grupper av unge, sier Bjørn Halvorsen ved Nordens Velferdscenter.

KILDE: «UNGE PÅ KANTEN» FRA NORDEN